

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA PLAÇA DE SANT
PERE 12-14 / CARRER DE SANT PERE MITJÀ 89-93.**

CIUTAT VELLA, BARCELONA

(CODI: 066/16)

Data de la intervenció:

Del 29 d'Agost a l'1 de Setembre de 2016.

Arqueòleg Director:

JOSE MANUEL ESPEJO BLANCO

Gestió de la intervenció:

ATICS SL

Barcelona, Setembre de 2016

FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Plaça de Sant Pere 12-14 / Carrer de Sant Pere 89-93
UBICACIÓ	Barcelona (Barcelonès)
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ETRS89 (UB/ICGC)	X: 431345.4 m. Y: 4582277.2 m. Z: 9.33 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació.
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 29 d'Agost a l'1 de Setembre de 2016.
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Jose Manuel Espejo Blanco

INDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA.....	6
2.1. El Barcelonès.....	6
2.1. La ciutat de Barcelona	7
3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS.....	9
3.1. La ciutat de Barcelona	9
3.2. El Barri de Sant Pere.....	13
3.3 El monestir de Sant Pere de les Puel·les.....	15
3.4. Intervencions arqueològiques a la zona.....	17
4. METODOLOGIA	22
5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS	24
6. CONCLUSIONS	25
7. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA	26
8. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA.....	27
9. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES	30
10. BIBLIOGRAFIA.....	31

1. INTRODUCCIÓ

Amb motiu de les obres d'instal·lació d'una nova línia de mitja tensió soterrada, a la Plaça de Sant Pere 12-14 / Carrer de Sant Pere Mitjà 89-93 de la ciutat de Barcelona (Barcelonès), a càrrec de l'empresa FECSA-ENDESA / QUALITY, per tal de dur el servei al nou edifici ubicat al NÚM. 12-14 de la Plaça de Sant Pere, s'ha dut a terme durant els dies 29 d'Agost a l'1 de Setembre de 2016 el control arqueològic preventiu del qual és objecte aquesta memòria.

Donada la importància arqueològica i històrica d'aquesta zona dins la ciutat de Barcelona, es va prendre la decisió d'efectuar un control arqueològic a càrrec de l'empresa ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Jose Manuel Espejo Blanco, amb l'objectiu de detectar, documentar i així realitzar un estudi de les possibles restes conservades al subsòl, amb el corresponent recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques anteriors.

La finalitat de les tasques de control i documentació arqueològica ha estat la de detectar, documentar i realitzar un estudi de les restes conservades, amb el corresponent recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques anteriors, i finalment l'avaluació de les restes que podrien quedar afectades per les obres.

El buidat de la rasa es va fer totalment de forma mecànic, mitjançant una màquina retroexcavadora de reduïdes dimensions, sota el corresponent control arqueològic. L'actuació arqueològica es va centrar d'una banda, en el control visual de la realització dels treballs d'obertura i buidat de la rasa, i per l'altra, en l'excavació manual per part de la direcció tècnica quan les característiques de la terra extreta o l'aparició d'estructures construïdes així ho requerissin.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

2.1. El Barcelonès

Comarca de Catalunya, la capital de la qual és Barcelona. Es tracta de la comarca més poblada i industrialitzada del principat. Limita al nord amb el Vallès Occidental i Oriental; a l'est amb el Maresme i la Mediterrània, i per l'oest i el sud amb el Baix Llobregat.

La seva geografia està marcada per la plana de l'àrea metropolitana o Pla de Barcelona, la serralada de Collserola i els rius Llobregat i Besòs.

El Pla de Barcelona és una de les unitats morfològiques que configuren el territori, anomenat Barcelonès, que s'estén des de la costa mediterrània a la Serralada Litoral, concretament entre el tram de la serra de Collserola i els estrets de Martorell i de Montcada, però on els rius Llobregat i Besòs respectivament van sortir a la mar amb la formació dels seus deltes. D'aquesta manera el territori presenta dos elements morfològics clars: la serra de Collserola i la plana.

La Serra de Collserola, horst compost per granits i esquists, presenta unes altituds molt moderades, entre els 300 i 500 metres, destacant el Tibidabo que arriba als 512m. Al nord, aquesta carena comença sobre el riu Besòs amb el turó de Manyoses (2102m) i al sud-oest destaca el puig de Sant Pere Màrtir com a darrera elevació (399m). La carena presenta diversos passos de muntanya que possiblement han servit de vies de comunicació al llarg de la història.

El Pla de Barcelona es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral i al sud per la falla que segueix des del Garraf i el turó de Montjuïc (que és el punt més elevat, 173m) fins al turó de Montgat, més enllà del Besòs. Aquesta falla és visible a través de l'esglaó, d'uns vint metres, que sembla separar l'eixample de la ciutat vella i que es documenta en la morfologia urbana : la baixada de Jonqueres, la Via Laietana i els carrers de les Moles, d'Astruc i de Jovellanos.

La plana està formada per la conjunció de dos deltes, el del Llobregat i el del Besòs, que a causa de l'acumulació de detritus quaternaris i sorrals a la línia costanera, han acabat formant un conjunt identificable per la uniformitat urbana.

En aquesta plana es distingeixen petits turons arran de mar que tenen el seu origen en els plegaments de dipòsits marins del miocè i el pliocè. És en el cas de la muntanya de Montjuïc, del turó dels Ollers, i ja dins la ciutat del sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc, i de les Falzies on es localitza l'antiga Llotja i del Tàber, on s'assentava la ciutat romana. Des de l'època romana el constant progrés de la línia de costa degut a l'aportació dels arrossegaments del Besòs i al corrent marí tangencial a la costa que aporta terres del Maresme, van contribuir al rebliment d'estanys i aiguamolls i van anar encerclant aquests turons, passant a formar part de la terra ferma.

Aquests materials s'acumularen darrere l'escullera feta per a protegir el nou port i que arribaren a formar l'emplaçament de l'actual Barceloneta. Finalment, l'acció dels corrents de la mar, arrossegant els materials detrítics, terraplenant badies i albuferes, ha ajudat a conferir a la costa del Pla de Barcelona el seu aspecte rectilini, sense entrants ni accidents notables.

Geològicament hi ha una unitat quaternària (pleistocè i holocè) que en cobreix una de terciària. D'època quaternària a l'holocè és on es localitza l'activitat antròpica, es registren nivells d'argila, sorres i graves d'origen torrencial i col·luvial, a part dels estrats superiors que és on es registrava la major presència de restes arqueològiques d'època contemporània i moderna.

2.1. La ciutat de Barcelona

Barcelona està situada a la costa mediterrània, en el lloc anomenat Pla de Barcelona, comprès entre els rius Besòs i Llobregat, al nord es troba la serra de Collserola, on hi ha el Tibidabo, que és el cim més alt (542 metres). La serralada de Sant Mateu a llevant i el massís de Garraf a ponent fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió, sobre el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps el seu desenvolupament que, amb Montjuïc vora el mar, ha facilitat la defensa del seu litoral. Els seus orígens es situen en el petit pujol del Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees organitzades en districtes. La zona que ens ocupa es troba situada en el districte de Ciutat Vella. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central anomenat barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals situats al seu voltant que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves foren conegudes amb els noms de les esglésies que els centralitzaven: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de la Mercè i de Santa Maria del Mar. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, varen començar a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS.

3.1. La ciutat de Barcelona

La història de la ciutat de Barcelona sembla que arrenca d'un primitiu poblat ibèric, situat al promontori de Montjuïc. Ja des d'època romana la ciutat esdevé un centre de gran importància, la ciutat de *Barcino*, situada al cim del mont Tàber, geològicament un paleorelleu exhumat en retrocedir gradualment el turó Barcelona, on actualment hi ha la Plaça Sant Jaume i la Catedral. Fou sobre aquest turó on s'ubicà la ciutat romana en època d'August, i la Plaça Sant Jaume respon a la probable ubicació del fòrum de la ciutat.

L'origen de la ciutat de Barcelona s'ha de situar a la colònia ***Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*** fundada de nova planta per August al s.I aC La ciutat emmurallada, amb un perímetre clar, presenta una planta octogonal amb una trama a partir de dos grans eixos, el *cardo maximus* i el *decumanus maximus*. Aquests dos eixos donaven la pauta a la resta de la xarxa de carrers rectilinis amb illes regulars, confluint en un espai obert central, el fòrum, on s'ubica l'actual Plaça Sant Jaume.

Com a conseqüència de l'augment de població que es produeix ja des de començament del s. IX , s'urbanitzà una part del territori que ocupava fora del recinte de les muralles romanes, i per tal de protegir aquests nous nuclis de població anomenats vilanoves al voltant de centres d'ordre econòmic o religiós.

Barcelona a l'any 1000, segons Philip Banks (Catalunya Romànica Vol. XX)

A principis del s. XII la gran expansió demogràfica provocà la creació i creixement d'aquests nuclis poblacionals i de molts obradors al voltant de les muralles, aquest creixement de la ciutat fora de l'antic recinte murari romà serà el responsable de la construcció d'un nou sistema defensiu. Les dades més antigues sobre el començament de les obres d'aquesta nova estructura defensiva fan referència a 1285, però les darreres investigacions i actuacions arqueològiques no han pogut localitzar fins al moment evidències materials ni estructurals per a aquesta cronologia. Cal destacar també la constància des de 1255 de diferents portals al llarg de la ciutat, a més dels que es crearan a partir de 1260, tots ells situats entre l'antic recinte romà i el que es començarà a construir a partir de 1285. Els límits marcats per a la nova muralla quedaran definits pels actuals carrers de La Rambla, Fontanella, Trafalgar, Arc de triomf, Lluís Companys i Passeig Picasso.

Barcelona a l'any 1200 segons Philip Banks (Catalunya Romànica Vol. XX)

Tradicionalment s'ha considerat el tram de la Rambla com el primer construït, entre el convent de Framenors fins a la zona de l'església de Santa Anna, arrancant de la part més baixa de la Rambla fins l'actual Plaça Catalunya i on es situarien un total de cinc portals: el de Santa Anna, Portaferrissa, Boqueria, Trencaclaus i Framenors. Pel que fa referència a les dades cronològiques obtingudes en aquest sector, Josefa Huertas i Marta Rodríguez situen la construcció a final del s. XIII principis del s.XIV.

Barcelona a l'any 1280, segons Philip Banks (Catalunya Romànica Vol. XX)

L'any 1358, marca una altra fita important, serà l'inici de les obres de reforçament del perímetre de 1285 i la creació del tram marítim, començant els treballs als esperons de Sorsmenor (a la Ciutadella), a Framenors (Passeig Colom) i a Santa Anna.

A aquesta primera ampliació i posterior reforçament del perímetre del recinte emmurallat de la ciutat, tradicionalment relacionat a Jaume I, s'ha d'afegir l'ampliació cap al Raval a mitjans del s.XIV promoguda per Pere el Cerimoniós, a partir de diferents fases. Aquesta nova ampliació marcaria el definitiu traçat de la muralla de la ciutat, abastant els actuals carrers de Pelai, les rondes de Sant Antoni i Sant Pau i el Paral·lel. D'aquesta manera l'estructura física de la Barcelona medieval quedaria consolidada entre els s. XIV i XV. Tot aquest cinturó es completaria a s.XVI amb l'aixecament de la muralla de mar.

L'any 1369 es realitzà un projecte que feia passar la muralla, des del Portal de St. Antoni cap al segon recinte murat, tallant els carrers de la Cadena, de Robador i de Sant Pau, per a enllaçar-se amb la muralla de la Rambla, havent passat el carrer de la Boqueria, prop del Portal de Sta. Eulàlia. Sembla que es va desestimar i no es va realitzar. La muralla seguí un nou curs des de St. Antoni a St. Pau, i d'allà a les Drassanes.

De nord a sud trobem 4 portals, el de Tallers que data de 1359, el de St. Antoni, que fou durant segles la Porta Triomfal de la ciutat, accés per les comitives reials, el de St. Pau bastit el 1389 i el de Drassanes. D'aquest últim

llenç de mur encara se'n conserva una part, alterat per successives remodelacions, junt amb les Drassanes.

El tancament d'aquesta nova muralla suposà un nou moviment d'establiments ofícis poc adients per estar ubicats al centre de la ciutat i alhora feu que els horts i conreus que caracteritzaven el marge de ponent de la muralla de la Rambla foren progressivament desPlaçats fora aquesta nova muralla, als peus del Montjuïc.

Una última fase suposarà el tancament de la muralla de mar, fins aquest moment inexistent, però necessària a partir del s. XVI pel nou perill turc. L'obra de les muralles de mar fou dirigida per Francesc de Borja, lloctinent de Catalunya, que tenia l'encàrrec de l'emperador d'acabar la defensa de la platja de Barcelona.

Croquis de la ciutat i situació de les diferents fases de construcció de la muralla medieval. (Planta de A. Cubeles)

Finalment la muralla patirà noves refaccions durant el s. XVII amb la construcció d'un seguit de baluards tot al voltant defensant els portals. Amb la Guerra de Successió i la capitulació de Barcelona l'11 de Setembre de 1714 s'enderrocarà part de la muralla de llevant i de marina junt amb l'arrasament del barri de la Ribera per construir la ciutadella que perdurarà fins el 1870. Entre el 1848 i el 1856 s'enderrocarà la fortificació de la Rambla que esdevindrà un passeig.

Durant el segon quart del s. XIX i degut al enorme creixement demogràfic que pateix Barcelona en estreta relació al procés d'industrialització –sector tèxtil– comencen a sorgir nuclis de poblament importants a l'entorn directe que exigien l'enderrocament d'unes muralles que ara feien impossible el desenvolupament normal de l'urbanisme i dels serveis de la ciutat. La pressió popular feu que durant la revolució de Juliol de 1854 s'iniciés l'enderroc i que posteriorment fos acceptat pel govern central, fins al punt que el 12 d'Octubre del mateix any, fos aquest govern el que es fes càrrec de les despeses que fins aquell moment havien estat a compte de l'Ajuntament de Barcelona.

Un cop desnonada la muralla es procedí a la construcció de la nova Barcelona dissenyada per Ildefons Cerdà: l'Eixample.

3.2. El Barri de Sant Pere.

Antic barri medieval de Sant Pere, que té els seus orígens vers el s.XI-XII, també es troba en un indret molt proper al traçat del sistema defensiu d'època medieval i moderna de la ciutat de Barcelona.

També es tracta d'un punt important arqueològicament ja que, en època romana pertanyia al *suburbium* de la ciutat romana Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino, fundada entorn l'any 15 a.C al Mont Tàber.

El barri de Sant Pere neix al voltant del monestir de Sant Pere de les Puel·les, monestir femení fundat l'any 945 pel Comte Sunyer, al costat del lloc on Ludovico Pio manà construir una capella dedicada a Sant Sadurní l'any 801, damunt del turonet del Cogull. ¹ Aquesta construcció es manté com a capella adjunta un dels braços quadrats del creuer.²

Aquest indret es trobà molt a prop d'un dels camins que anaven al Mercadal des de les poblacions agrícoles de Sta. Eulàlia de Vilapicina, Sant Andreu Palomar i Sant Martí de Provençals i que possiblement seguia el curs de l'antiga via romana del Besòs. Al segle XI ja es parla de Sant Pere com una de les vilanoves que van créixer a prop de la vella ciutat romana emmurallada. Aquesta vilanova tenia una base agro-ramadera com les vilanoves dels Arcs, Sant Cugat i Sant Pau, mentre que les vilanoves de la Bòria i Santa Maria de

¹ CIRICIA, A., 1985

² PEÑARROJA, J., 2007

les Arenes tenien una economia relacionada amb el comerç i les activitats portuàries.

Entre els segles X i XII Barcelona i totes les seves vilanoves circumdants veurien un creixement econòmic i demogràfic gràcies a la bonança agrícola i més tard al desenvolupament comercial i monetari.

Al segle XIII començà la construcció d'unes noves muralles que protegissin tots els barris i donessin major unitat, el barri de Sant Pere hi serà inclòs entre 1286 i 1295.

Davant de la necessitat de sòl on construir, cada vegada és major la importància d'aquesta zona, ara que les muralles suposen el límit de la ciutat, aquest barri, que comptava amb grans terrenys sense edificar dedicats al conreu i la ramaderia, és una de les zones de creixement natural.

El barri de Sant Pere des del segle XIII, absorbeix una gran proporció de recent arribats, fins i tot en èpoques de descens demogràfic en la ciutat, en aquest barri creix o es manté la població.

Durant el s.XIV la muralla es continuà des del convent de Santa Clara (situat en el que seria el futur de la Ciutadella) seguint pel Portal Nou, i envoltant el convent de Sant Pere de les Puel·les, es dirigia cap a la Rambla seguint el modern CARRER Trafalgar i abraçant els convents de Jonqueres i Sant Anna.

El Monestir de Sant Pere de les Puel·les pateix un incendi durant el setge del francès de 1697, i l'efecte de les bombes del setge de 1713-1714. On patirà les conseqüències dels aferrissats combats pel baluard de Sant Pere.³

Un altre fat que incidirà directament en la vida del Monestir, serà l'ordre dictada el 1816 pel Capità General, Francisco de Castació de “ que se empiedren instantáneamente todos los cementerios...”⁴, amb la qual cosa es convertien en públics aquests espais que les parròquies es resistien a cedir. De fet, serà el final d'un gran procés que s'havia iniciat amb la construcció del Cementiri Nou a la platja de la Mar Bella al 1775.⁵ Aquest nou cementiri determina la definitiva eliminació del fossar del monestir, terreny que avui coneixem com a Plaça de Sant Pere.⁶

³ PEÑARROJA, J., 2007

⁴ GARCIA ESPUCHE, A.,; GUARDIA BASSOLS, M. 1986

⁵ GARCIA ESPUCHE, A.,; GUARDIA BASSOLS, M. 1986

⁶ PEÑARROJA, J., 2007

Al 1816, les monges volen enderrocar l'antic Monestir i crear-ne un de nou al solar de l'antic fossar. Les exclaustracions 1820 i 1835 salven el monument; després d'aquesta darrera, les monges no arribaran mai a començar les obres. Amb la desamortització, el convent esdevé presó fins a 1854, quan les monges recuperen la propietat. L'església ja és però una parròquia i depèn del bisbat. Definitivament, el projecte d'enderrocar per construir un nou convent esdevé impossible.⁷

El 1868, marca l'inici del que avui coneixem com a sexenni revolucionari. Les monges són novament foragitades de Sant Pere, que momentàniament torna a ser presó. Però, el mes d'octubre de 1873 s'enderroquen el claustre i les dependències monacals. Els elements del claustre es troben repartits en un radi de 40 km. per Barcelona (Museu d'Art de Catalunya) i altres poblacions com Terrassa, Martorell, i Sant Antoni de Vilamajor.⁸

Al 1876, les monges venen el solar edificable i la comunitat s'instal·la en un nou convent al carrer d'Anglí, a Sarrià. En els terrenys "alliberats" es construeixen edificis de propietat particular i s'obre un tros de carrer de l'eixample dedicat a l'almirall espanyol Méndez Núñez. De l'antic monestir de Sant Pere de les Puel·les queda només l'església i el tros de convent dedicat a casa parroquial.⁹ Sant Pere de les Puel·les crema al 1909 i torna a cremar pel juliol de 1936. Les restauracions subsegüents han estat però més funestes, perquè els incendis no havien desfigurat els edificis, i les restauracions sí.¹⁰

3.3 El monestir de Sant Pere de les Puel·les

Els orígens del monestir es remunten a l'època visigòtica, cap a l'any 801, en què segons la llegenda el rei franc Ludovico Pio va alliberar la ciutat de Barcelona dels moros i va fer aixecar una capella dedicada a Sant Sadurní, bisbe de Tolosa.

Tot i que l'edifici ha esta reformat diverses vegades fins a l'actualitat, sabem per les fonts que el monestir fou fundat cap al 945 pel Comte Sunyer de Barcelona (911-947) al costat del lloc on ja existia una capella destinada a Sant Sadurní realitzada pel rei carolingi Lluís el Piadós (778-840). El 945 els

⁷ PEÑARROJA, J., 2007

⁸ PEÑARROJA, J., 2007

⁹ PEÑARROJA, J., 2007

¹⁰ CIRICI, A., 1985

Comtes de Barcelona fundaren el monestir de Sant Pere de les Puel·les, prop d'on ja hi havia, segons afirma l'acta de consagració, una construcció anterior dedicada a Sant Sadurní, amb la qual s'ha volgut identificar l'espai quadrat d'un dels braços del creuer –cobert amb volta d'aresta, sobre pilars i amb impostes decorades amb motius vegetals i geomètrics de talla i bisell, elements, però, que no semblen anteriors al primer quart del segle XI–. Destruït successivament el 985 per Al-Mansur i el segle XII pels almoràvits, el cenobi fou tornat a construir i consagrat el 1147. L'indret era conformat per un petit turó situat al nord-oest del recinte romà, anomenat Cogull, i era travessat pel camí que anava cap a les poblacions agrícoles de Santa Eulàlia de Vilapicina, Sant Andreu de Palomar i Sant Martí de Provençals; és molt possible que aquest camí coincidís amb la via romana que sortia de la ciutat en direcció al riu Besòs. El claustre, del segle XII, situat a ponent de l'església i ampliat amb un sobreclaustre el 1322, fou destruït el 1873 juntament amb altres dependències del monestir, i se'n conserven restes al Museu d'Art de Catalunya, Diocesà de Barcelona i Santacana de Martorell, així com a col·leccions privades.

La comunitat de monges establertes al monestir, a més de gaudir dels drets dels territoris que l'envoltaven, també va rebre favors comtals, sobretot destinats a la construcció del mateix i a les reformes que s'hi van fer al llarg dels anys. Potser un dels privilegis més notables, fou el dret d'explotació del Rec Comtal, tant en l'ús per a la irrigació, com per l'ús industrial; en aquest aspecte caldria destacar l'existència dels Molins Comtals a l'actual Plaça de les Basses de Sant Pere. El desenvolupament poblacional fou bastant ràpid i ja al s. XI es parla de San Pau com una de les vilanoves que havien crescut al voltant de l'antic nucli romà del Mons Tàber, una vilanova amb una base agrícola i ramadera, similar a les vilanoves dels Arcs, de Sant Cugat o de Sant Pau, però diferenciades des les de Santa Maria i de la Bòria, més properes a la línia de la costa i dedicades a l'activitat comercial i portuària. Aquest ràpid desenvolupament l'hem de vincular a la bonança agrícola que es va viure entre els segles X-XII, fenomen al qual més tard haurem d'afegir el creixement comercial dels segles posteriors.

El seu aspecte actual, però, deu més a les restauracions que seguiren als incendis, en les quals es modificà l'estructura de planta de creu grega de la

construcció del segle XII, es destruï el campanar anomenat dels ocells, que coronava el cimbori, i s'hi afegiren noves dependències configurant l'anodina façana a la plaça Sant Pere. Posteriorment al segle XII ja s'havien efectuat moltes modificacions a l'església, entre les quals cal esmentar l'obertura de la porta actual i la incorporació d'un gran absis poligonal del segle XV, i la construcció d'un campanar al XVIII. La portada és obra del segle XV i se'n conserven encara a l'interior algunes traces constructives que es poden atribuir a l'època de la primitiva capella de Sant Sadurní, com les pedres que hi ha al mur del costat de l'Epístola. Actualment el presbiteri es troba en el lloc oposat de l'absis o sigui d'on abans es trobava. Fins a començaments del segle XIX va ser famosa la processó de Sant Magí, que celebrava la confraria d'hortelans d'aquesta església. A la capella del baptisteri, va ser batejat Sant Josep Oriol, el dia 27 de novembre de 1650.

L'església va ser incendiada durant els successos de 1909, però va ser acuradament restaurada el 1911, sota la direcció de l'arquitecte Eduard Mercader.

3.4. Intervencions arqueològiques a la zona

Pel que fa a les intervencions arqueològiques dutes a terme a zones properes a la intervenció que ens ocupa, esmentarem les següents actuacions:

- Cap al 1963, Serra Ràfols va dur a terme unes excavacions al Carrer Trafalgar 57, on es va documentar un dels baluards de la muralla del s. XVII.
- Durant els anys 1997 i 1998, després d'una primera intervenció en què es van localitzar dos enterraments amb coberta de lloses de pedra, es va excavar al solar del núm. 7 del carrer del Comerç. Es documentà un total de vint tombes de l'alta edat mitjana (segles VIII-IX), diverses estructures del barri de la Ribera (segle XIV-XVIII), nivells d'enderroc i anivellament corresponents a l'Esplanada (segles XVIII-XIX) i, finalment, restes d'edificis que confirmen la reconstrucció del barri a partir de la segona meitat del segle XIX¹¹.

¹¹ MARTÍN, [1997 o post.]; VILA, 1999.

➤ L'any 2000 es va intervenir en un solar al carrer d'en Serra Xic, a la cantonada amb la plaça de Sant Agustí Vell. Es van documentar una s'ínia i dos pous d'època moderna.¹²

➤ CARRER de l'Argenteria i Manresa (Núria Miró, 1997).

Es confirma l'existència d'un nucli d'època romana fora dels murs de la ciutat. La seqüència estratigràfica abasta des de el segle I dC. fins els nostres dies. Entre els segles I i IV dC., es constata l'inici d'activitat urbana, amb les primeres obres d'infraestructura de serveis. Entre els segles IV-V va ser documentada part d'una necròpolis amb enterraments d'inhumació orientats SW-NE, de fosses simples sense coberta ni aixovar.

Documentats nombrosos murs d'edificacions, datats entre els segles XIV-XVII. s.XVIII-XIX: reformes de cases amb obertures de soterranis i serveis urbans (clavegueram).

➤ Carrer Manresa (Damià Griñó, 1998).

Es van documentar diversos nivells d'època romana datats entre els segles II-III dC. Altres estructures corresponen a retalls, pous i murs datats entre els segles IV-VI dC.

La resta d'estructures localitzades abasten des del segle XV fins al XIX i es tracta de dipòsits, murs, i edificacions corresponents a l'antic parcel·lari.

➤ Carrer Sant Pere mitjà 2 i Verdaguer i Callís 2b, Jordina Sales (Arqueocat. S.L.) Març de 2000.

Es va documentar la presència d'uns murs que es van relacionar amb un abocament de deixalles domèstiques datat entre els ss. XIV-XVI.

➤ Carrer Sant Pere mitjà 54-56, Sara Simon (Veclus S.L.) 2001.

Es va realitzar una intervenció al els resultats de la qual van ser negatius pel que fa a al presència d'estructures i material arqueològic.

➤ Sant Pere mitjà 2, Verdaguer Callís 2. Jordina Sales. 2000.

En aquesta intervenció, que va consistir en una sèrie de sondejos, es va localitzar un abocador amb ceràmica del segle XIV-XVI i material romà de caràcter residual.

➤ Sant Pere mitjà 54-56. Sara Simon. 2001.

Documentació d'estructures contemporànies.

¹² FLORENSA, 2003.

- Carrer Tiradors, 2001.

Localització d'unes estructures pertanyents a una adoberia de mitjan segle XIX, consistents en dos grans dipòsits amb planta circular i un col·lector.¹³

- Sant Pere Mitjà NÚM.62. Gemma Anice Garcia, (Arqueocat S.L) 2004.

Presència d'estructures modernes : un pou, una claveguera, i un reduït tram de dos murs. També es va documentar un mur de pedra, molt malmès, que per la seva situació i per la proximitat a l'església de Sant Pere de les Puelles podria tenir relació amb el conjunt monàstic. Malauradament, no va ser possible datar-lo.¹⁴ La mateixa autora, va dur a terme una intervenció a la Plaça de Sant Pere 7-14 i Carrer Sant Pere més alt 74-78 on va documentar l'aparició d'un mur no datat per falta de material ceràmic.

- Carrer Verdaguer i Callís 3-11, Sant Pere més alt 11-13,8-10 i Sant Pere més alt 42-46, Laura Arias (Atics S.L.)

Presència de restes de material ceràmic romà.

- Carrer dels Carders NÚM. 39-41

Excavació extensiva al solar, on es localitzaren enterraments corresponents a una necròpolis tardoantiga, per sota d'un edifici medieval (segles XIII-XIV). Així mateix, es va documentar una gran reforma entre els segles XVII i XVIII i la construcció d'estructures relacionades amb la producció, emmagatzematge i elaboració de líquids cap a la darrera del segle XVIII i principis del segle XIX.¹⁵

- Carrer Lluís el Piadós 2-10, Carrer Basses de Sant Pere 2-4, Plaça de Sant Pere 15-16 i 3, Laia Santanach (Atics S.L.) Febrer - Març de 2006.

Es van documentar tres estructures muràries de cronologia incerta.

- Carrer Menéndez Núñez 1-5 i 2, Sant Pere més Alt 65-67 i Plaça Sant Pere 15-16, Carles Navarro (Atics S.L.) 2007.

Es van documentar les restes d'estructures i inhumacions a una profunditat de 30-60cm, les quals podrien pertànyer a restes de les edificacions del s.XIX i pel que fa a les restes inhumades, podrien pertànyer al cementiri del convent, abolit el 1816.

- Sant Pere Mitjà 81-87. Noemí Nebot, (Arqueocat S.L) 2008.

¹³ SIMON, 2005, pàg. 126-127.

¹⁴ AMICE, 2004.

¹⁵ Excavació dirigida per Esteve Nadal i Roma (MIRÓ, 2005, pàg. 142).

En una intervenció motivada per la construcció d'un habitatge de nova planta on es contemplava un projecte de fonamentació amb sabates i riostes, es documentaren una sèrie de retalls, que s'interpretaren com a estructures d'extracció d'argiles, atribuïbles al segle XIII.

En un segon moment, posterior al segle XIII, es bastí un mur del qual només es trobà la banquetta de fonamentació.

Del tercer moment es trobarien funcionant una sèrie de dipòsits localitzats que, gràcies al material associat, es situaren al segle XVIII. Malgrat que tant la segona fase –mur- com la tercera –dipòsits- s'associen a una edificació coneguda per les fonts documentals, no es detectaren restes d'aquesta, ja que fou enderrocada en bastir-se l'edificació del segle XIX, que suposava la quarta fase.

➤ Cal esmentar també, tot i que queda una mica allunyat d'aquesta intervenció, les diverses actuacions realitzades al sector del Pou de la Figuera /Forat de la Vergonya en intervencions successives realitzades per diversos autors, les quals han permès documentar gran part del traçat urbà d'època moderna, així com les restes de la necròpolis romana a les zones properes a l'Avinguda Cambó i Mercat de Santa Caterina, i en algun cas restes d'època prehistòrica. Aquestes intervencions són :

Ampliació del Carrer Francesc Cambó, Carrer Pou de la Figuera, dins de les obres de construcció de la recollida pneumàtica d'escombreries. (UTE Codex-Àtics, 2002, 2003, 2006, 2007). Documentada part d'una necròpolis datada al segle VI dC. amb l'aparició d'una vintena de tombes d'inhumació, simples i sense aixovar, orientades NW-SE, que s'integrarien dins l'àrea cementirial que s'estenia a l'exterior de la muralla Est.

Les primeres troballes posteriors a l'abandó de la zona com a necròpolis corresponen a pous, dipòsits, murs que cronològicament abasten des del segle XIV fins al segle XIX, amb edificacions corresponents a l'antic parcel·lari de la zona.

Ampliació del Carrer Francesc Cambó, Carrer Pou de la Figuera, dins de les obres de construcció de la recollida pneumàtica d'escombreries. (UTE Codex-Àtics, 2002, 2003, 2006, 2007). Documentada part d'una necròpolis datada al segle VI dC. amb l'aparició d'una vintena de tombes d'inhumació, simples i

sense aixovar, orientades NW-SE, que s'integrarien dins l'àrea cementirial que s'estenia a l'exterior de la muralla Est.

Les primeres troballes posteriors a l'abandó de la zona com a necròpolis corresponen a pous, dipòsits, murs que cronològicament abasten des del segle XIV fins al segle XIX, amb edificacions corresponents a l'antic parcel·lari de la zona.

4. METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir els objectius marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta intervenció s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona. Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per plantes i seccions i el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

La principal raó de ser de l'arqueologia urbana és l'estudi de l'evolució històrica de la ciutat on es realitzi, allò que ha impulsat i ha provocat canvis en el territori, tant en l'àmbit geomorfològic com urbanístic, històric, organitzatiu i social, fins a esdevenir el fet concret del moment actual.

En el cas que en qualsevol intervenció es trobes algun tipus de material ceràmic, s'ha de recollir i separar diferenciant els materials que han sortit als diversos estrats arqueològics, i ajuden a donar una datació tant dels mateixos estrats com de les estructures que s'hi poden trobar relacionades.

Inicialment aquest material s'ha de rentar i seguidament se li atorga una sigla dependent de cada excavació, per tal de facilitar el seu inventari i precisar al màxim la informació recollida en les respectives memòries o informes arqueològics.

De la mateixa manera s'actua en el cas de documentar altres materials com el bronze, ferro, vidre, ossos, etc....

Al llarg d'aquesta intervenció s'ha realitzat un control visual dels treballs realitzats per part del personal de l'obra, així com de l'excavació manual del sediment per part de la direcció tècnica, en el cas de l'aparició d'estructures

construïdes que així ho requerissin. Al llarg de tota la intervenció es va realitzar la documentació fotogràfica tant de tot el procés de realització de les obres com de les zones on es localitzaren estructures per tal d'obtenir el major recull d'informació possible.

5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

L'actuació arqueològica del qual és objecte aquesta memòria, es va iniciar el dia 29 d'Agost de 2106 amb l'obertura dels primers metres de la rasa davant el NÚM.64 del carrer Sant Pere Mitjà, i va finalitzar el dia 1 de Setembre amb l'obertura dels últims metres a la Plaça de Sant Pere.

Així doncs des del dia 29 d'Agost es va dur a terme el control visual dels treballs de buidat de la rasa, segons ho requeria el projecte d'intervenció per tal d'engegar el procés de recerca preventiva necessari per a la localització i documentació de les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, amb l'objectiu que marca la llei de Patrimoni i el Decret 78/2002.

Les actuacions es van iniciar davant el NÚM.64 del Carrer Sant Pere Mitjà, amb l'obertura del tram corresponent assolint una profunditat màxima de 40-50cm respecte la cota de superfície, degut a la presència de nombrosos serveis presents al subsòl que impediéssin assolir una cota superior.

Seguidament es realitzà unes cales de sondeig davant el NÚM. 93 per tal d'examinar el terreny i modificar el traçat a l'altra banda de la vorera que facilités la instal·lació del futur servei. Així doncs es va continuar en aquesta banda fins a arribar a la Plaça de Sant Pere

Al llarg de tot el buidat de la rasa es va detectar la presència de gran quantitat de serveis (llum, gas, aigua, clavegueram), dificultant tant les tasques de buidat com la posterior instal·lació del nou servei elèctric.

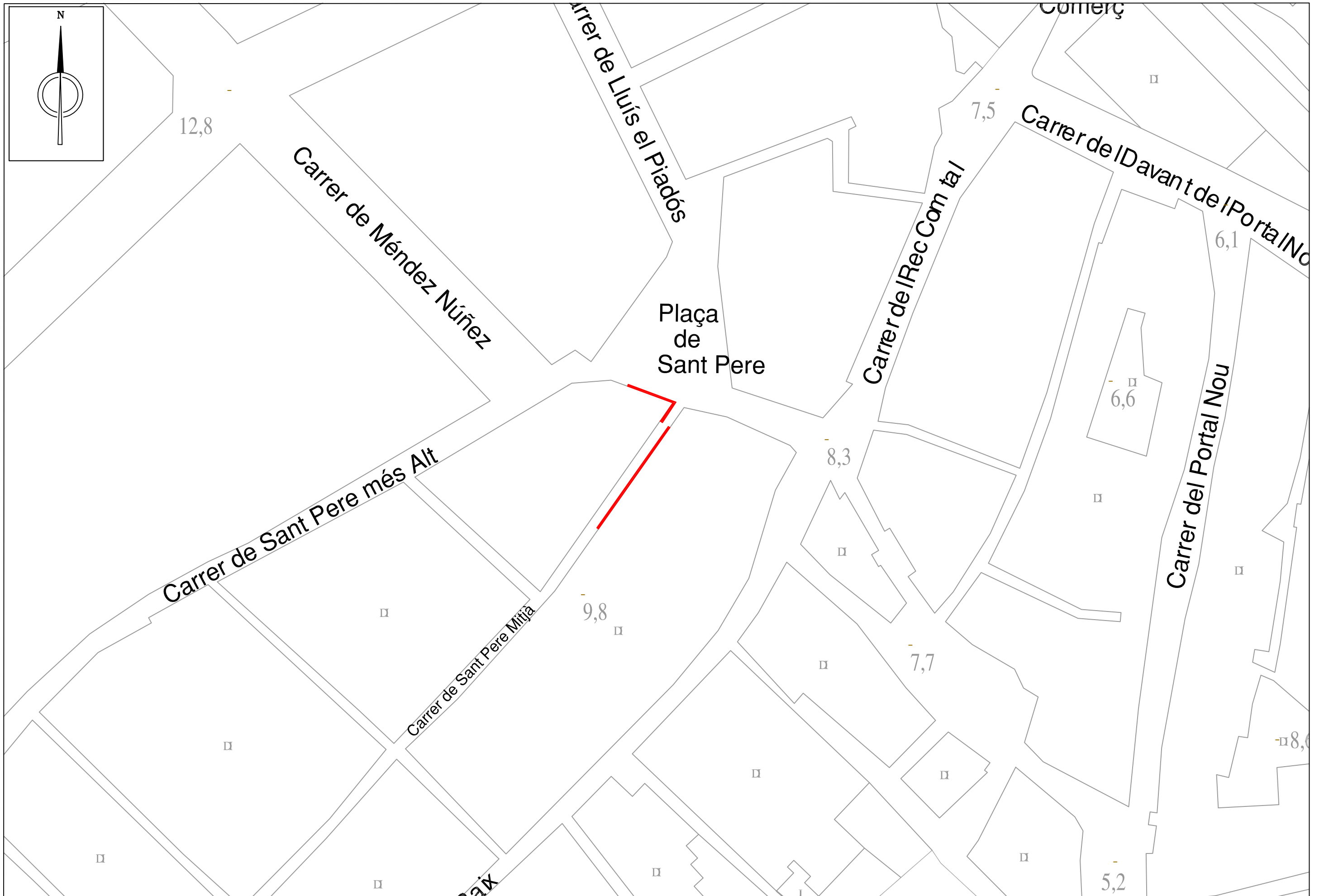
6. CONCLUSIONS

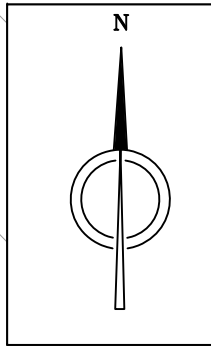
Els resultats d'aquesta intervenció aporten poques dades en relació amb el poblament i l'urbanisme de la ciutat de Barcelona al llarg de la seva història donat que es tracta d'una intervenció preventiva de caràcter molt localitzat i parcial.

Un dels elements que més ha condicionat el volum de dades obtingut ha estat la cota necessària per a la instal·lació del servei elèctric, donat que gairebé no s'extreia un volum prou elevat de terres com per poder detectar una quantitat prou rellevant d'estructures o restes, que reflectissin una activitat antròpica, així com la presència de diferents serveis urbans ha impedit documentar cap tipus de resta ni de material arqueològic.

Els resultats han estat doncs negatius, tenint en compte únicament aquesta dada fins a la cota afectada per es obres que han motivat el control arqueològic.

7. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

Ronda de Sant Pere

Carrer de Trafalgar

Plaça del Comerç

Carrer de Lluís el Piadós

Carrer de l'Davant de l'Portal Nou

Carrer de Méndez Núñez

Carrer de Rec Com tal

Plaça de Sant Pere

Carrer de Sant Pere més Alt

Carrer del Portal Nou

e Mitjà

EXCAVACIÓ:
Intervenció arqueològica efectuada a la Plaça de sant Pere 12-14, carrer Sant Pere Mitjà 89-93. CODI 066/16

ARQUEÒLEG:
Miriam Esqué Ballesta

PLANIMETRIA:
Miriam Esqué Ballesta

ESCALA:
1:1000
Original DIN A3

NOM:
Situació de la rasa amb plànol antic del Monestir

DATA:
Agost-Setembre 2016

FULL:
03

8. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

1. Inici dels treballs davant el NÚM.64 del Carrer Sant Pere Mitjà.

2. Buidat mecànic de la rasa.

3. Rasa al carrer Sant Pere Mitjà.

4. Rasa al carrer Sant Pere Mitjà.

5. Rasa al carrer Sant Pere Mitjà davant el NÚM.93.

6. Rasa davant el NÚM.14 de la Plaça de Sant Pere.

9. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 001	
Sector: Plaça de Sant Pere 12-14 ; Carrer de Sant Pere Mitjà 89-93		Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Paviment			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de lloses de pedra 60x30x8cm			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	002	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 002	
Sector : Plaça de Sant Pere 12-14 ; Carrer de Sant Pere Mitjà 89-93		Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Preparació de paviment.			
DESCRIPCIÓ :	Formigó. 20-30cm de potència.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	003	Es cobert per	001
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 003	
Sector : Plaça de Sant Pere 12-14 ; Carrer de Sant Pere Mitjà 89-93		Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Sorres de matriu argilosa de color marró. Potència mínima entre 20cm			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	002
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

10. BIBLIOGRAFIA

A. A. V. V. (1993): *Congrés d' història de Barcelona. La ciutat i el seu territori, dos mil anys d'història.* Barcelona, 20, 21, 22 d'octubre de 1993. Volum I. Ponències i Comunicacions.

A. A. V. V. (1995): *Història de Barcelona.* Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

-Vol.1 (1991): *Estructura urbana de la ciutat romana.*

-Vol.2 (1992): *La formació de la Barcelona medieval.*

-Vol.3 (1992): *La ciutat consolidada (segles XIV-XV).*

-Vol.4 (1992): *Barcelona dins la Catalunya moderna (segles XVI-XVII).*

-Vol.5 (1993): *El desplegament de la ciutat manufacturera (1714-1833).*

-Vol.6 (1995): *La ciutat industrial (1833-1897).*

A. A. V. V.. (1997): *Els barris de Barcelona. Vol.1: Ciutat Vella i Eixample.* Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

A. A. V. V. (2002): *Diccionari d'arqueologia.* Termcat.

A. A .V. V. : *Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona 2008.* MHUBA- Museu d'Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura.

A. A .V. V. : *Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona 2009.* MHUBA- Museu d'Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura.

A. A .V. V. : *Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona 2010.* MHUBA- Museu d'Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura.

A. A .V. V. : *Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona 2011.* MHUBA- Museu d'Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura.

BALAGUER, V. (1865): *Las calles de Barcelona,* 2 volums. Barcelona.

BALCELLS, A. (1983): *Historia contemporánea de Cataluña.* Barcelona.

CARRERAS CANDI, F. (1916): *Geografia general de Catalunya. La ciutat de Barcelona*. Barcelona.

CARRERAS CANDI, F. (1982): *Gran geografia comarcal de Catalunya. Vol VIII Barcelonès i Baix Llobregat*.

CIRICI, A. (1975): *Barcelona pam a pam*. Barcelona.

DURAN I SAMPERE. (1972): *Barcelona i la seva història I. La formació d'una gran ciutat*. Ed. Curial. BCN.

DURAN I SAMPERE. (1975): *Barcelona i la seva història III. L'art i la cultura*. Ed. Curial. BCN.

FABRE, J.; i HUERTAS CLAVERIA, J. M. (1977): *Tots els barris de Barcelona*. Vol. VII: Els polígons (2) i el Districte Cinquè. Barcelona.

FLORENSE FERRER, A. (1962): *Evolución de Barcelona en la Baja Edad Media. Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad, III*. Barcelona.

GALERA, M.; ROCA, F.; TARRAGÓ, S. (1982): *Atlas de Barcelona*. Barcelona.

HARRIS, E.C (1979): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona.

HURTADO, V.; MESTRE, J.; MISERACHS, T. (1998): *Atlas d'Història de Catalunya*. Barcelona.

PI i ARIMON, A. (1854): *Barcelona antigua y moderna*, Volum I. Barcelona.

PLADEVALL, A. (1982): *Barcelona i el Barcelonès a Gran geografia comarcal de Catalunya. El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Volum 8. Obra dirigida per J. Carreras i Martí. Barcelona. Pàg.11-14.

PUJADES CAVALLERIA, J., (2006): *Balanç anual de l'activitat arqueològica a la ciutat*. Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona, Quarhis 02, MHCB, Barcelona, pp. 155-171.

PUJADES CAVALLERIA, J., (2008): *Balanç anual de l'activitat arqueològica a la ciutat*. Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona, Quarhis 04, MHCB, Barcelona, pp. 179-201.

RIBA i ARDERIU, O. (1993): "Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona" a *Actes del III Congrés d'Història de Barcelona*. Barcelona. Pàg.: 171-174.

SOBREQUÉS, J. (1992): *Història de Barcelona. Vol. IV. Segles XIV-XV*. Barcelona.

SOBREQUÉS, J. (1992): *Història de Barcelona. Vol. V. Segles XVI-XVII*. Barcelona.

Pàgines Web.

<http://cartaarqueologica.bcn.cat/>

<http://www.bcn.cat/quia/bcnpicc.html>

<http://www.icc.es/>